

До спеціалізованої вченої ради ДФ 70.895.027
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова
29013, м. Хмельницький, вул. Героїв Майдану, 8

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора юридичних наук, професора ОРЛОВСЬКОЇ Наталі Анатоліївни

на дисертацію КОЗЯРУК Ольги Олександрівни

«Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів за кримінальним правом України (ст. 305 КК України)»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право

Актуальність теми дослідження.

Кримінально-правове запобігання контрабанді наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів є одним із важливих питань сучасного наукового дискурсу, нормотворчої та правозастосовної діяльності. Хоча питома вага кримінальних правопорушень, передбачених ст.305 КК, у структурі злочинності є незначною, однак саме контрабанда є вагомим чинником формування наркоринку України та визначення його тенденцій. У регіональному та глобальному масштабах переміщення та торгівля наркотичними засобами стала важливою складовою транснаціональної організованої злочинності. Відповідно, територія України, наша транспортна інфраструктура, логістичний потенціал є привабливими для налагодження каналів контрабандного транспортування наркотиків, а населення залучається до обслуговування цих каналів та, почасти, споживання наркотиків і психотропів.

Останні звіти Управління ООН по наркотиках та злочинності, аналітика Агентства ЄС з безпеки зовнішніх кордонів (FRONTEX) свідчать про зростання загроз контрабандного ввезення наркотичних засобів на територію ЄС, особливо з використанням морських шляхів. Загалом в антинаркотичній Стратегії ЄС на 2021-2025 рр. підкреслюється нагальність посилення моніторингу кордонів через негативні тенденції наркоконтрабанди.

У 2021 р. була розроблена Стратегія державної політики щодо наркотиків на період до 2030 року. Безпосередньо перед нападом РФ на Україну, в січні 2022 р., Україна приєдналася до діяльності Групи зі співробітництва у боротьбі проти зловживання наркотиками та їх незаконного обігу (Групи Помпиду). Це відкрило нові можливості для отримання практичної підтримки в боротьбі з

незаконним обігом наркотиків, доступу до спеціалізованих мереж правоохоронних органів і платформ професійного співробітництва для обміну оперативною інформацією. Зрозуміло, що в таких умовах удосконалення кримінального законодавства України щодо відповідальності за контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, підвищення ефективності практики його застосування є частиною загального оновлення державної антинаркотичної політики.

Вбачається, що системний аналіз норм про кримінальну відповідальність за діяння, передбачені ст.305 КК, критичний розгляд судової практики, формулювання пропозицій *de lege ferenda* є вкрай необхідними для подальшого реформування кримінального законодавства України. Зазначене дає підстави для твердження про безсумнівну теоретико-прикладну актуальність заявленої теми дисертаційного дослідження.

Обґрунтованість основних положень, висновків та рекомендацій.

Основні наукові положення, висновки та рекомендації щодо норм про кримінальну відповідальність за контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, представлені О.О. Козярук, є достатньою мірою обґрунтованими та логічно викладеними.

Авторка поставила перед собою такі основні завдання: проаналізувати стан теоретичного забезпечення та історію розвитку заявленої проблематики; провести розвідку об'єктивних та суб'єктивних ознак складів кримінальних правопорушень, передбачених ст.305 КК; окреслити особливості кваліфікації досліджуваних суспільно-небезпечних діянь; розкрити питання караності та призначення покарання за відповідні правопорушення; внести пропозиції щодо удосконалення норм чинного КК України про відповідальність за контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів.

Методологічним підґрунтям дисертації стала сукупність засобів та прийомів пізнання, сформована на основі діалектичного методу. До цієї сукупності увійшли загальнонаукові та спеціально-наукові методи, які дозволили правильно визначити об'єкт та предмет дослідження, опрацювати основні проблемні аспекти в їх системному зв'язку, виявити шляхи розв'язання виявлених проблем та запропонувати власне бачення змісту нормативних положень та особливостей їх застосування.

Науково-теоретичну базу дисертації склали 252 теоретичних і нормативних джерела в галузі кримінального права, кримінального

процесуального права, міжнародного права, кримінології. Привертає увагу опрацювання авторкою матеріалів судової практики, зокрема, правових позицій вищих судових інстанцій, узагальнення 295 судових вироків про контрабанду наркотичних засобів, а також матеріалів кримінальних проваджень за фактами кримінальних правопорушень, передбачених ст. 305 КК. В роботі представлено аналіз кримінального законодавства низки іноземних держав, серед яких як країни пострадянського простору, так і держави – члени ЄС, а також США та азійські країни.

З огляду на викладене можна вважати, що основні положення, висновки та пропозиції викладені системно, є науково достовірними, обґрунтованими та такими, що відбивають наукову новизну роботи.

Наукова новизна наукових положень, висновків та рекомендацій.

Авторка наголошує на комплексності дослідження теоретичних і практичних положень чинного кримінального законодавства в частині відповідальності за контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів. Вбачається, що до результатів, які відображають наукову новизну представленої роботи (Д: 22-25), у першу чергу, слід віднести низку висновків прикладного характеру, які спрямовані на удосконалення кримінального законодавства та правозастосовної діяльності.

Йдеться про: а) пропозицію розширити перелік предметів кримінальних правопорушень, передбачених ст.305 КК, шляхом включення до нього інструментів та обладнання, призначених для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів; б) наголошення на доцільності включення у норми низки кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознак, зокрема, втягнення неповнолітнього у протиправну діяльність, застосування насильства до певних категорій службових осіб тощо; в) обґрунтування доцільності застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, діяльність яких пов'язана з виробництвом наркотичних і лікарських засобів, торгівельних операцій з ними; г) уточнення змісту санкцій кримінально-правових норм за контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів шляхом пом'якшення кримінально-правового впливу.

Крім цього, авторкою удосконалено низку положень, зокрема, щодо: а) оцінки суспільної небезпечності замаху на кримінальні правопорушення, передбачені ст.305 КК, як такої, що дорівнює суспільній небезпечності закінченої контрабанди; б) обґрунтування доцільності запровадження такої кваліфікуючої ознаки контрабанди наркотичних засобів, психотропних

речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів як «вчинення кримінального правопорушення службовою особою або з використанням свого службового становища»; в) визначення моменту закінчення продовжуваних кримінальних правопорушень з огляду на особливості механізму заподіяння шкоди об'єкту кримінально-правової охорони; г) розмежувальних ознак, які застосовують при кваліфікації суміжних кримінальних правопорушень.

Низка положень завдяки розвідкам авторки набули подальшого розвитку, серед них: а) уточнення родового об'єкта посягання, передбаченого ст.305 КК, з огляду на що пропонується переміщення ст.305 КК у розділ VII Особливої частини КК, а також розуміння контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів як двооб'єктного правопорушення; б) уточнення нормативної регламентації способу вчинення контрабанди; в) уточнення часу, до якого можлива добровільна відмова від доведення контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів до кінця; г) правозастосовне значення встановлення суб'єктивних ознак контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів.

Вбачається, що заявлені положення відбивають очевидну теоретико-прикладну спрямованість та обґрунтованість проведеного дослідження. Це вдалося забезпечити шляхом формування належних методологічної, науково-теоретичної, нормативної та емпіричної основ дисертації. Загалом це дало змогу О.О. Козярук представити самостійну наукову роботу, яка відповідає вимогам сучасного актуального дослідження в сфері права.

Зміст та оформлення дисертації.

Дисертація складається з анотацій, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що охоплюють вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (252 найменування) та додатків.

Перший розділ висвітлює теоретичне підґрунтя та порівняльно-правові засади дослідження проблем кримінальної відповідальності за контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів. Шляхом ретроспективного критичного аналізу наукових джерел авторка виявляє питання, які залишилися поза ґрунтовною науковою розробкою (Д: 33) та формулює висновок про певну фрагментарність теоретичного осмислення норм про кримінальну відповідальність за діяння, передбачені ст.305 КК. Дисертантка правильно наголошує на міжнародно-правовій підставі криміналізації незаконного обігу

наркотичних засобів у цілому та їх контрабанди, зокрема (Д: 34). Загалом вона доходить аргументованого висновку щодо розуміння кримінально-правового запобігання контрабанді наркотичних засобів як складової загальнодержавної антинаркотичної політики.

У контексті опрацювання зарубіжного досвіду дисертантка зосередилася на виявленні особливостей кримінального законодавства держав – учасниць ЄС, країн пострадянського простору, а також США та низки азійських країн. Вона побудувала виклад матеріалу на використанні порівняльно-правового методу. Це дозволило дослідниці не лише виділити приклади унормування кримінальної відповідальності за контрабанду наркотичних засобів, а й співставити між собою положення законодавства різних країн. Поряд із цим увага була приділена й питанням пеналізації відповідних діянь.

У другому розділі роботи представлена кримінально-правова характеристика контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів. До побудови цього розділу авторка підійшла традиційно, послідовно висвітливши об'єктивні та суб'єктивні ознаки основного, кваліфікованого і особливо кваліфікованого складів кримінальних правопорушень, передбачених ст.305 КК України.

У підрозділі 2.1, присвяченому питанням об'єкта та предмету контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, дисертантка узагальнює основні підходи до розуміння об'єкту посягання та обирає концепцію «об'єкт – суспільні відносини». На цій підставі вона розглядає класифікацію об'єктів (Д: 56-57). Це дозволило сформулювати авторське бачення родового та безпосередніх об'єктів і запропонувати низку положень, які спрямовані на удосконалення кримінального законодавства (Д: 63-64, 66). Досить цікавими є авторські дані щодо предмету кримінальних правопорушень, передбачених ст.305 КК (Д: 71-72) та сформульовані пропозиції щодо встановлення кримінально-правової заборони переміщення певних інструментів та обладнання, які можуть використовуватися для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів (Д:74).

У підрозділі 2.2, в якому піддаються аналізу ознаки об'єктивної сторони контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, авторка висвітлює комплекс взаємопов'язаних проблем. Серед них стадії вчинення контрабанди, особливості її закінчення у разі вчинення продовжуваного кримінального правопорушення, спосіб вчинення діяння та інші ознаки об'єктивної сторони. Особливу увагу дисертантка приділяє кваліфікуючим та особливо кваліфікуючим ознакам, вдало підкріплюючи висновки матеріалами практики

(наприклад, Д: 124-125) Це надало авторці змоги запропонувати нові редакції чч.1-3 ст.305 КК.

В ході аналізу ознак суб'єкта контрабанди наркотичних засобів (підрозділ 2.3) дисертантка зосередилася на проблемах загального та спеціального суб'єкта правопорушення, окремо приділивши увагу службовим особам (наприклад, Д: 133). Не оминула дослідниця увагою й питання юридичних осіб (Д: 134-144). Слід зазначити вдале підкріплення викладеного матеріалу прикладами опрацювання зарубіжного досвіду. Це загалом дало можливість авторці запропонувати внесення доречних змін до КК України в частині розвитку інституту заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб (Д: 144).

Досліджуючи ознаки суб'єктивної сторони діянь, передбачених ст.305 КК (підрозділ 2.4), авторка підкреслює, що ці правопорушення можуть бути вчинені виключно з умисною формою вини у виді прямого умислу. Слід підтримати дослідницю в її намаганні дослідити й факультативні ознаки суб'єктивної сторони, зокрема, мету. Щодо цієї ознаки нею наводяться результати емпіричних досліджень (Д: 152-153), які дозволяють аргументувати твердження про диференціацію цілей, які ставлять перед собою правопорушники.

У третьому розділі піддаються аналізу проблемні питання розмежування контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів із суміжними складами, а також призначення покарання за ст. 305 КК. Зокрема, розглянуто правила кримінально-правової кваліфікації, які дозволили авторці провести розмежування контрабанди наркотичних засобів з діяннями, передбаченими ст.ст. 201, 212, 268, 307, 321, 321-1, 333 КК тощо. Окрема увага була приділена поняттю непридатного замаху (Д: 170).

Щодо формування санкцій та призначення покарання за кримінальні правопорушення, передбачені ст. 305 КК, авторка дійшла висновку про порушення принципу системності при визначенні видів та розмірів (строків) покарань. На підставі аналізу вироків (наприклад, Д: 177) пропонується уточнення змісту відповідних санкцій. Поряд із цим на підставі критичного аналізу судової практики було показано певну безсистемність правозастосування та запропоновано шляхи вирішення цієї проблеми (Д: 186).

Робота завершується висновками, які узагальнюють основні положення дисертації, логічно пов'язані з сформульованими авторкою завданнями і відповідають положенням наукової новизни.

Загалом структура та зміст дисертації свідчить про правильний методологічний підхід авторки до добору та опрацювання джерел,

формулювання висновків і пропозицій. Аргументація дисертантки загалом є послідовною та внутрішньо узгодженою.

Оформлення представленої роботи відповідає вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31 травня 2019 р.)

Теоретична та практична значущість результатів дисертаційного дослідження.

Представлена робота містить низку положень та висновків, які впроваджені у правозастосовну та освітню діяльність, що підтверджено відповідними актами впровадження та довідками:

у сфері правозастосування – авторські висновки щодо особливостей юридичної характеристики складів кримінальних правопорушень, передбачених ст.305 КК, та їх розмежування із суміжними складами впроваджено в оперативно-розшукову та слідчу діяльність Управління Служби безпеки України в Хмельницькій області;

у навчальному процесі – результати дослідження використовуються в ході викладання курсу «Кримінальне право. Особлива частина» та спецкурсів з питань кваліфікації кримінальних правопорушень.

Також вбачається потенціал використання результатів авторських розвідок у сфері нормотворчої діяльності – щодо підготовки проекту змін до кримінального законодавства України; в науково-дослідній діяльності - щодо подальшого дослідження питань кримінальної відповідальності за контрабанду та інші кримінальні правопорушення, пов'язані з переміщенням предметів через митний кордон.

Повнота викладу наукових положень у наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації.

Основні положення представленої роботи викладено у 9 наукових працях, із них 4 статті, у тому числі, 1 - у періодичному науковому виданні держави, яка входить до Організації економічного співробітництва і розвитку та Європейського Союзу; 5 тез доповідей у збірниках міжнародних конференцій, що засвідчує належну апробацію основних положень дисертації. Оприлюднення дослідницьких результатів у публікаціях дає підстави для висновку про послідовність опрацювання складових заявленої проблеми. Наукові положення дослідження в повному обсязі викладені у публікаціях, зарахованих за темою дисертації.

Текстових запозичень без посилань на джерела не виявлено. Інших порушень академічної доброчесності не встановлено.

Зауваження та дискусійні положення.

Зазначаючи безперечні позитивні характеристики дослідження, слід звернути увагу на ті положення, які потребують додаткового обґрунтування та обговорення:

1. Не можна погодитися з твердженням щодо прирівняння замаху на контрабанду наркотичних засобів та закінченого кримінального правопорушення:

ті аргументи, які наводяться дисертанткою на користь такого бачення (Д: 105, 112), свідчать про вади кваліфікації правопорушень та проблеми призначення покарання, а не про однаковий ступінь суспільної небезпечності діяння. Саме поняття замаху означає не доведення наміру до кінця, тому наголошення на однаковому ступеню небезпечності при замаху та закінченому правопорушенні суперечить логіці виділення стадій;

оскільки авторка пропонує конструкцію диспозиції на кшталт ст.ст.348, 348-1 КК, звернемо увагу, що йдеться про особливо тяжкі злочини, межі санкцій є досить широкими. У такому випадку можна побачити сенс криміналізації та пеналізації замаху як альтернативної форми діяння. Але ж, за пропозицією авторки, навіть закінчене кримінальне правопорушення за ч.1 ст.305 КК – це нетяжкий злочин;

яким чином авторка пропонує вирішувати питання про добровільну відмову при контрабанді наркотичних засобів?

2. Спірними видаються пропозиції авторки щодо запровадження великої кількості кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих обставин. Правила юридичної техніки визначають доцільність формування більш загальних нормативних приписів та намагання уникати надмірної казуальності. Зрозуміло, що дисертантка таким чином хоче нівелювати вади правозастосовної діяльності. Однак для досягнення цієї мети вона обирає не найвдаліший шлях: наприклад, можна розглядати розширення переліку обставин, що обтяжують покарання; пропонувати уточнення правових позицій щодо кваліфікації сукупності кримінальних правопорушень тощо.

3. У підрозділі 2.4 авторка розглядає питання суб'єктивної сторони контрабанди наркотичних засобів. Однак робота б виграла у разі звернення дослідниці до питань впливу юридичної помилки у незаконності свого діяння на характеристику вини особи. Зокрема, чи допускає дослідниця виключення умислу на вчинення кримінального правопорушення у разі сумлінної помилки (омани)?

4. Одним із концептуальних положень роботи є пропозиція щодо уточнення родового об'єкта контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, що тягнучим розташування відповідної статті (ст.201-2 – на думку дослідниці) у розділі VII Особливої частини КК (Д: 290). Однак звернемо увагу на вельми спірне бачення побудови санкцій ч.ч.1-3 ст.201-2 КК. Зокрема, важливою засадою побудови санкцій є їх відповідність типовому ступеню суспільної небезпечності діяння. У свою чергу, цей типовий ступінь визначається, у тому числі, у співставленні з діяннями, подібними за видовим об'єктом. Але в дисертантки виходить, що контрабанда наркотичних засобів (основний склад) є менш небезпечним діянням порівняно з іншими видами контрабанди: за ч.1 ст.201-2 КК пропонується альтернативна санкція - штраф від 250 д 500 НМДГ або позбавлення волі до 3 років, хоча за ч.1 ст.201 КК санкція безальтернативна – позбавлення волі від 3 до 7 років; за ч.1 ст.201-1 КК санкція безальтернативна – позбавлення волі від 3 до 5 років.

5. Авторка зазначає, що діяння, передбачені ст.305 КК, є транснаціональними і підкреслює підвищену суспільну небезпечність їх вчинення. Тому було б цікавим почути думку дисертантки щодо доцільності запровадження такої особливо кваліфікуючої ознаки як участь в транснаціональній організації, яка займається контрабандою наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів (за прикладом ч.5 ст.143 КК).

6. Слід зазначити, що подекуди авторка допускає неточності та формулює суперечливі твердження. Наприклад: «попередження вчинення кримінальних правопорушень юридичними особами» (стосовно заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб - Д: 142); «санкцію ч. 2 і 3 ст. 305 ККУ слід змістити у сторону зменшення» (стосовно пропозиції про уточнення санкцій вказаних кримінально-правових норм - Д: 186) тощо.

Однак наведені зауваження є такими, що закликають до дискусії та спрямовані на уточнення та поглиблення аргументації основних положень роботи. Вони не ставлять під сумнів висновки, сформульовані авторкою, не знижують наукового рівня представленого дослідження та його теоретико-прикладного значення.

Висновок

Монографічне дослідження О.О. Козярук є самостійною кваліфікаційною науковою працею, в якій запропоновано розв'язання актуального наукового завдання – теоретичного аналізу поточного стану та перспектив реформування кримінального законодавства України в частині встановлення відповідальності

за контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів.

Представлена наукова праця виконана здобувачкою особисто, містить нові науково обґрунтовані результати, що мають теоретико-прикладне значення для розвитку науки кримінального права, удосконалення кримінального законодавства та практики його застосування.

Дисертаційне дослідження «Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів за кримінальним правом України (ст. 305 КК України)», подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право, відповідає вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31 травня 2019 р.), постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (із змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України № 341 від 21 березня 2022 р.), а його авторка - **КОЗЯРУК Ольга Олександрівна** – за результатами публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Офіційний опонент –
доктор юридичних наук, професор,
Професор кафедри кримінального і адміністративного права
Одеського національного морського університету

Наталя ОРЛОВСЬКА